

הנחיות היועץ המשפטי לממשלה	משפט מינהלי משרדי הממשלה - בריאות
תאריך: י' חשון התשכ"ט, 1 נובמבר 1968 עדכון: י"ג ניסן התשס"ג, 15 אפריל 2003 מספר הנחיה: 1.2200 (21.058)	מוות בלתי טבעי - ניתוח לאחר המוות ורשיון קבורה

מוות בלתי טבעי - ניתוח לאחר המוות ורשיון קבורה

1. נתבקשה לשכת בריאות מחוזית לתת רשיון קבורה לפי סעיף 18(1) לפקודת בריאות העם, 1940, ולא הוגשה לה תעודה רפואית כי המוות היה טבעי, הברירה בידי רופא המחוז לפנות לרופא לפי סעיף 6 לחוק האנטומיה והפתולוגיה, התשי"ג - 1953 (להלן - "חוק האנטומיה"); או לפנות לשופט של בית-משפט שלום לפי סעיף 19 לחוק חקירת סיבות מוות, התשי"ח - 1958 (להלן - "חוק חקירת סיבות מוות"). פנה רופא המחוז לרופא, לפי סעיף 6 לחוק האנטומיה, אין שערי בית-המשפט נעולים בפניו, ובידו לאחר מכן לפנות לשופט לפי סעיף 19 לחוק חקירת סיבות מוות; אך משפנה לשופט לפי סעיף 19 לחוק חקירת סיבות מוות, שוב אין הוא יכול לפנות לרופא לפי סעיף 6 לחוק האנטומיה.

בבואו לשקול אם לפנות לרופא או לשופט, ישווה רופא המחוז לנגד עיניו את טיב התפקידים השונים אשר ממלא הרופא מכאן והשופט מכאן כפי שהם מבוארים להלן.

משנתבררה סיבת המוות להנחת דעתו של רופא המחוז, רשאי הוא להוציא רשיון קבורה, ללא כל הרשאה נוספת, אף אם סיבת המוות לא היתה טבעית; והצורך בחקירה שיפוטית בסיבת המוות בכל מקרה ומקרה של מוות בלתי טבעי אינו קיים עוד.

2. כשיש למשטרה יסוד לחשוש כי נגרם מוות במעשה פלילי (וכל מוות הנגרם על-ידי מעשה פלילי הוא, כמובן, מוות בלתי טבעי), עליה לגרום לכך שרופא המחוז יעבד מתן רשיון הקבורה עד אשר הבדיקות הדרושות שלאחר המוות יושלמו כדין. הדברים האמורים בפיסקה 1 דלעיל חלים על המשטרה כשהיא מבקשת עיכוב רשיון הקבורה כאמור. הפניה לרופא לפי סעיף 6 לחוק האנטומיה יכולה להיעשות על-ידי המשטרה או על-ידי רופא המחוז, ככל שיוסכם ביניהם במקרה פלוגי. הפניה לשופט לפי סעיף 19 לחוק חקירת סיבות מוות תיעשה, ככלל, על-ידי המשטרה. אכן לשון החוק מאפשרת זאת גם לרופא, אך מטעמים נוהליים רצוי כי המשטרה תעשה את הפניה.

3. לפי סעיף 6(א) לחוק האנטומיה, "מותר לרופא לנתח גוויה לשם קביעת סיבת המוות או כדי להשתמש בחלק ממנה לריפוי של אדם"; ושלושה רופאים שהוסמכו לכך בהתאם לתקנות צריכים לאשר שהניתוח משמש לאחת המטרות האלה. הסמכות הזו לנתח גוויה נתונה בכל מקרה ומקרה שיש, לדעת אותם רופאים, צורך בקביעת סיבת המוות; ואין נפקא מינה מה צורך מצאו הרופאים לקביעת סיבת מוות, ובלבד שסיבת המוות אינה ידועה להם מראש. דרישה של

רופא המחוז או של המשטרה, אשר באה בהעדר תעודה רפואית מוסמכת כי המוות היה טבעי, יכולה לשמש בידי שלושה רופאים אלה ראיה לכאורה שאמנם יש צורך בקביעת סיבת המוות.

4. סעיף 26 לחוק חקירת סיבות מוות מסמיק את השופט החוקר לצוות אף הוא על ניתוח גוויה, אם לפני הקבורה ואם לאחריה; וסעיף 20 לחוק חקירת סיבות מוות קובע שמשווגשה בקשה לשופט לערוך חקירה בסיבת מוות, שוב "לא יעשה אדם דבר בגוויה בלי הוראה או היתר של השופט החוקר". משמע, שגם סמכות הרופא לפי סעיף 6 לחוק האנטומיה נפסקה ונשללה ממנו עם הגשת בקשה לשופט לפי חוק חקירת סיבות מוות; ואם לאחר הגשת בקשה כאמור יתברר הצורך, ולו גם למטרת קביעת סיבת המוות, בניתוח הגוויה, אין לבצע ניתוח זה אלא על-פי צו השופט החוקר, לפי סעיף 26 לחוק חקירת סיבות מוות.

ויצוין, רק דרך אגב, שאם יתברר צורך בניתוח גוויה כדי להשתמש בחלק ממנה לריפוי של אדם, אין כל אפשרות חוקית לספק צורך זה אם הוגשה בקשה לשופט החוקר לפי חוק חקירת סיבות מוות, מאחר ולשופט החוקר אין סמכות לצוות על ניתוח הגוויה אלא "אם הדבר דרוש לבירור סיבת המוות".

5. אין לפנות לשופט בבקשה לפי סעיף 19 לחוק חקירת סיבות מוות באופן שגרתי ובכל מקרה אשר בו מותר לפנות אליו. כל שימוש בהליכים לפי חוק חקירת סיבות מוות טעון שיקול דעת בדבר הצורך בהליכי חקירה שיפוטיים ובדבר התועלת העשויה לצמוח מהם. כשיש בידי המשטרה ראיות המספיקות לכאורה להאשמת נאשם במעשה גרימת המוות ולהוכחה שהמוות נגרם על-ידי מעשה הנאשם, הרי דבר זה כשלעצמו שולל כל צורך וכל תועלת מן החקירה השיפוטית לפי חוק חקירת סיבות מוות. מאידך, כשהחומר בידי המשטרה מחייב או מצדיק בדיקה נוספת, כגון הוצאת הגוויה מן הקבר, כי אז החקירה השיפוטית היא הדרך הנכונה והיחידה ללכת בה.

כללו של דבר: אין להיזקק לחקירה שיפוטית לפי חוק חקירת סיבות מוות אלא במקרים נדירים ביותר, ורק כשהממונים על החקירה המשטרתית סבורים כי בלעדי החקירה השיפוטית לא תביא החקירה המשטרתית לידי תוצאות, מה שאין כן לגבי נתיחת הגופה.

6. במקרים יוצאים מן הכלל, כגון, שמת אדם בבית הסוהר או בבית מעצר, בבית חולים לחולי נפש או במוסד סגור לילדים מפגרים ולכאורה סיבת מותו היתה טבעית, מוצדקת פניה אל השופט לפי חוק חקירת סיבות מוות, על-מנת שהשופט ישקול בדעתו אם יש לנתח את הגופה אם לאו, אף שהבדיקה שלאחר המוות אינה דרושה לצורך חקירה משטרתית במעשה פלילי. אין בדברים האלה כדי לפגוע בסמכות הרופאים לפי חוק האנטומיה, כל עוד לא הוגשה בקשה כאמור לפי חוק חקירת סיבות מוות.

7. בחקקו את חוק חקירת סיבות מוות התכוון המחוקק לדבר אחד נוסף והוא לאפשר הליכים שיפוטיים כאשר נגרם מוות שלא כדין והשלטונות לא הצליחו למצוא את עושה המעשה שגרם למוות. במקרים אלה, אף שהחקירה השיפוטית אינה עשויה להיות לתועלת החקירה המשטרתית, ואף שלא יהיה צורך בהוצאת הגוויה מן הקבר או בבדיקות נוספות כיוצא באלה,

ראה המחוקק לאפשר מעין שפיטה פומבית במעשה ההריגה, בחינת ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו. הפניה לשופט בית-משפט שלום במקרים אלה תיעשה על-ידי היועץ המשפטי לממשלה או אחד מפרקליטי המחוזות, אם ביוזמתם שלהם, אם על-פי הצעת המשטרה, ואם על-פי בקשת קרובי המת.